МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Республики Алтай

МУ «Управление образования г. Горно-Алтайска»

МБОУ «Средняя школа № 7 им. Ю.Г. Сакашевой г. Горно-Алтайска»

РАССМОТРЕНО	СОГЛАСОВАНО	УТВЕРЖДЕНО
Руководитель МО учителей нач. классов	Методическим советом школы	Директор
Д.Н. Тазова	В.А. Бадакина	А.В. Кундыева
Протокол №1 от «26» 08 2026 г.	Протокол №1 от «27» 08 2026 г.	Приказ № 171 от «27» 08 2026 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Литературное чтение на родном языке»

для 1 класса начального общего образования
на 2026-2027 учебный год

г. Горно-Алтайск, 2026 г.

Јартамал сос.

Эмдиги ойдо текши уредуде јаныртулар кидим кийдирилип, уредунин амадузы солынганыла коштой, уредучинин ижи оско учур алынат.

Россия тергеенин уредулигинде јаны федерал стандарттар (ФГОС) јоптолип, уредуде јаны некелтелер, уламјылар кийдирилет, онон улам уредучинин ижи база солынат.

Федерал уреду стандарттар эн артык јанжыгуларды улалтып, эмдиги ойдин јаны шуултелерин, текшипедагогикалык , чокым- методикалык теорияны ла таскамалды бириктирип, уредуде коп солынталарга экелет.

Эмдиги ойдин стандарты – ол тос уредулу программаны будурерине салынган бир аай будурип турган, кыйалтазы јок будуретен некелтелер.

Стандартта анылу некелтелер мындый болуктерге салынат:

- тос орто уредунин тос уредулу программазынын турулталарына;

- тос уредулу программанын тургузылган аайына;

- тос уредулу программанын будер аргаларына ла аайына, ол тоодо, кадрларла, акча-манатла, техникалык јеткилдешле колбулу айалгаларга.

Бугунги куннин стандарты бир канча айалгаларга ајару салат:

- Кажы ла уренчик Россия тергеенин кижизи деп билип јурерине;

- уреду телкем, текши болгонына; Россиянын коп тоолу албатызынын тилин ле культуразын билери, байлыгыла таныжары, торол тилди уренер арга тозоори, орто уредуни торол тилиле алар арга берерине;

- кажы ла уренчик чындыйы бийик уреду аларына;

- уредунин бастыра болуктеринде (ступеньдеринде) колбу тозоорине;

- уренчиктин ич-коруми, когус- байлыгы озорине , су-кадыгы бек болорына ајару саларына;

- уредуде тергееле, јадын-јурумле колбулу баштанкайды оскурерине;

- тос уреду программанын турултазына јединген шиндеерине, уренчиктердин билгирлеринин кемин, педагогика ишчилердин ижин, уреду учреждениелердин содержательно – критериальный кемјузинин озогин тозоорине.

Федерал эл – тергеелик уреду стандарттардын тозогозинде бир аай одуп, эдилгеле колбулу «системно – деятельностный» деп адалган ууламјы салынган. Бу уламјынын теория тозолгози јарлу билимчилердин Л.С.Выготскийдин, А.Н.Леонтьевтин, Д.Б.Эльконинин, П.. Я. Гальпериннин иштеринде элбеде јарталган.

ФГОС – тын некелтелери аайынча билгирлерди береринде уредучи уренчиктердин аргаларын ачып, јурумде бойынын јолын табарына болужар учурлу. Кажы ла урокто уренчиктердин уредулу ижин тозоори ле оны аайлу-башту откурери тос учур алынат. Ол кажы ла уренчиктин уренерге куунин, аргазын, санаа-коруминин јакшы јаны јаар озорин, уренип билерин ајаруга алып, текши уредулу эдилгелерин темиктирер.

Айдарда, федерал эл- тергеелик уреду стандарттын текши уламјызы --- когус-коруми байлык, билгири чынык ла терен, бастыра ј анынан јайалталу, кандый ла ишти будурип билер уренчик таскадары, билгирди белениче берери деп корумнен ырап, уренчиктерди танынан иштедип,

олордын уредузин башка-башка эп-сумелер ле эп-аргаларла ууламјылап, текши уреду эдилгелерге јединерине амадаары.

Баштамы ла тос текши уредунин келиштире тургузылган тос уредулу программа (Примерная основная образовательная программа начального и основного общего образования) аайынча кандый ла предметти , ол тоодо «Алтай тилди», «Литературалык кычырышты» уренгенде, уренчик чокым турулталарга келер учурлу. Уч будум турулталарга јединерге чокым берилет: уренчиктин бойынын озумиле колбулу (личностный) турулталар, предметле колбулу (предметный) турулталар, текши уреду эдилгелерге колбулу (метапредметный) турулталар.

Уредучи кажы ла урокты пландаганда, бу уч будум турулталарга канайда једерин озолондыра шууп, сананып, урокто башка-башка эп-аргалар тузаланар учурлу.

«Литературалык кычырыш» деп уреду предметле:

1) **Уреничиктин бойынын озумиле колбулу турулталар:**
   - уренчиктин когус – корумин байыдары ла элбедери;
   - уренчиктер бойынын угы – този керегинде билип, ос (этникалык) корумин элбедери;
   - алтай элдин ос литературазын, ту3укизин, культуразын билери;
   - Россия тергеенин ичинде элдердин когус – байлыгыла, культуразыла колбулу билгирлерле таныжып, текшикижилик учурын јартап билери;
   - уренчиктин торолчи куунин таскадары, торол литературазын суури, алтай бичиичилериле оморкооры;
   - оско калыктардын литературазын билип, учурын ондооры;
   -јаны билгирлер аларына белен, јилбиркек уренчик таскадары;
   - башка – башка јетирулерле иштеп билери (созликтер, энциклопедиялар, интернет – ресурстар).

2) Текши уреду эдилгелерле колбулу турулталар:

- уренчик бойынын алдына уреду амаду тургузып, ого јединер аргаларды темдектеп билери;
- кодурилген сурактын каруузын табып, берилген материалды чокым ондооры;
- кандый бир айалга керегинде келиштире эртеден чокым шуулте (гипотеза) айдып, ол шуултени темдектер ажыра быжулаары;
- туп шуулте чыгарып билери;
- бойынын ижин чокым пландаары, јилбузин јарт билери;
- башка – башка будумду бичиктерле танынан иштеп билери;
- ылгап, шууп билери;
- будурген ишке чокым темдек тургузып, бойынын аргаларын чокым билери;

3) Предметле колбулу турулталар:

- алтай литературанын чумдемелдерин билери;
- чумдемелдердин тематиказын, курч сурактарын, литературанын теориязын, алтай литературанын уйеленгенин билери;
- чумдемелге ылгамал откурери, тундештиру иш откурери;
- чумдемелдер аайынча бойынын корумин айдары, кееркедим чумдемелди бойы јартап билери; автордын куунин јартап билери;
- литературанын будумдерин ылгаштырып билери, текстке јуук куучындап билери, текстле иштеери, куучын тургузып билери ле о.о;
- кееркедим чумдемелди ылгаарындаоны бичилген ойиле колбоп, тексттин текшикижилик ле ос учурын анылап билери;
- кееркедим чумдемелде сюжеттин болуктерин ылгаштырары, композицияны, кееркедим эп – аргаларды, олордын текстте учурын јартаары;
- кееркедим чумдемелди ылгаарында литературалык ондомолдорды билери (школдын кеминде)

Текши уреду эдилгелердин будумдери, олордын учуры.

ФГОС-тын тос суракторынын бирузи – ол текши уреду эдилглерге јединери (формирование универсальных учебных действий) . Уредуде системно – деятельностный уламјынын тозогозине тайанып, текши уреду эдилгелерге јединеринин Концепциязы тургузылган.

ФГОС аайынча баланы уредери – ол текши уреду эдилгелерге јединерине темиктирери. Текши уреду эдилгелерди темиктирери уредунин системазынын јаныртылу некелтелериле колбулу. Уренчиктин текшикультурный, акту бойынын санаа-коруми, укаа-шуултези, кеендикке тартылган кууни (личностный) ле познавательный озуми онын уренип билеринен камааннду. Текши уреду эдилгелердин учуры:

- уредуде танынан бойы амадулар тургузып, ого јединерге керекту эп-аргаларды, эп-сумелерди, иштин морин бедреери ле тузаланары, бойынын тузаланган эп-аргаларын ла једимдерин ченеп ле билгирлеринин кемин баалап билери; уренери једимду болорын јеткилдеери.
- бастыра јанынан уренчикти таскадып оскурер ле уредузи узук јогынан улалып барар айалга тозоори, билгири терен, алган билгирлерин ле таскамалын кандый ла предметте тузаланары.

Текши уреду эдилгелерге јединеринин суракторы – ол уренчиктерди бойынын алдына уреду амадуны тургузып, ол амадуга јединерин пландап, улекер тургузып (проектировать), бойынын једимдерин ченеп ле билгирлеринин кемин баалап билерине таскадары.

Текши уреду эдилгелердин будумдери

Текши уреду эдилгелерге торт будум эдилгелер кирет:

1) Уренчиктин озумиле колбулу эдилгелер - (личностный)
2) Бойын башкарынар эдилгелер – (регулятивный)
3) Јаны билгирлер алар эдилгелер – (познавательный)
4) Колбу тударынын эдилгелери – (коммуникативный)

Баштапкы будум эдилгелер уренчиктин мен ненин учун уренедим ле уреду менин јурумимде кандый учурлу деп суракка каруу берер Уренчик уредузинин амадузы ла турултазы неге керекту болгонын билип турар учурлу.

Экинчи будум эдилгелер бойын башкарынар эдилгелер уредуни тозомолду откурерин јеткилдейт:

-- амаду тургузары, уренчиктин не-немени билер ле кандый бир не-немени јетире билбезинен камааннду уреду задача тургусканы;

-- пландаганы – туруптага јединерге бир канча ээчий- деечий тургускан амадулар, план тургузары ла оны будургени;

-- прогнозирование – турултазы ла алган билгирдин кеми кандый болорын озолондыра билери;

-- коррекция – планга керекту тузедулер эдери, планда ла будурип турган ижинде эдилгелер, турултазы башкаланза, кубулталар кийдирери;

-- баалаары (оценка) – уренчик билип алганын ла эмди нени билип аларын темдектеери, билип алганынын чындыйынын кемин ондооры;

-- бойын бойы баштаары(саморегуляция) – бойынын ийде – кучин акту куун – табыла бийиктедери, уур – кучтерди одорго белени.

Јаны билгирлер алар текши эдилгелерге текшиуреду, логический эдилгелер кирет, анайда ок, турган курч суракты канайда будурип одорине билери кирет. Бу будум эдилгелер шиндеерине, керекту јетирулерди бедреерине, талдаарына, структура тургузарына, уренип турганын моделировать эдерине, логический сананып билерине, алдында турган задачаны башка – башка эп - аргаларла будурерине темиктирер.

Бу будум эдилгелерге уренип турган предметтин объекттери ортозында тос колбуларды ондооры, темдек – символический знактарла тузаланып билери, алган билгирлерин туней ле туней эмес айалгаларда тузаланып билери кирет.

Колбу тударынын эдилгелери уренчиктин јонјурумдик (социальный) компетентнозын тозойт, оско улусла канайда куучындажарын , олордын эдилгелерин ле бойыныйын канайда тозоорин, угуп билерин, диалогто, онон до коп тоолу улусла канайда куучындажарын, бойыла кураа ла јаан улусла кожо иштеп билерин јеткилдеер.

Познавательный эдилгелер једимге једер арганын бирузи болуп, анайда ок бала озоринин ле куучындажып билеринин тозолгози болот, уренчик бойынын јолын табарына бастыра будум эдилгелер камаанын јетирет.

Бойын башкарынар (регулятивный), јаны билгир алар (познавательный) ла колбу тудар (коммуникативный) эдилгелер метапредметный эдилгелерге кирет.

Бичикке белетеер ойдо балдар кычырарга ла бичиирге белетенип, не – немеле таныжып, оны шиндеп корорго, ундыбаска уренер.

Бичикке уредери ылгап – бириктирер эп- аргала одор учурлу. Уккан эрмекте состордин тоозын ылгаштырып , онын баштапкы, экинчи, учинчи сози кандый болгонын уренчиктер чокым темдектеп билерине темигер. Состорди чын айдып, олорды уйелерге болиирге, уйелерди состорго бириктирерге, состордон эрмектер будурип, состорди чын кычырарга темигедилер. Ар- буткенде кандый кубулталарболуп турганын, јылдын кажы ла ойиндеулустын ижи канайып солунып турганын коруп, оны ајарганыла уренчиктер куучын тургузып уренедилер.Таныктарды уренер ойдо балдар кычырып уренип, не керегинде кычырганына ајару эдер .Уйелеп , чокым, јарт кычырарын некеер . Таныктарды бастыра уренген кийнинде алган таскамалын онон ары кондуктирер аргалу деп программа некейт. Кычырарынын программазы Концепциянын задачаларын будурер амадулу кубултылган. Уроктордо балдар албатынын оос поэзиязынын будумдериле таныжып, чорчокторди, албатынын кожондорын ла о. о кычырганы ажыра алтай албатынын культуразыла, чум – јандарыла таныжар, бойынын јуруминде олорды будурерге таскаар. Программада кычырарга берген чумдемелдер уренчиктерди торол јеринин ар – буткениле, оско албатылардын литературазыла, балдардын јадын – јурумиле таныштырар. Бу айландыра ар – буткенде, телекеейде «Мен кем?» деп суракка кару берер. Мен алтай албатыдан буткем депбилип, албатызыла, культуразыла оморкоор, оны корыыр, улалтар амадулу оссин, кижи болзын деп уредучи амадаар.

Баштапкы класстан ала тортинчи класска јетире балдар текстти когуске алынып, чын, чике, чокым кычырып уренгениле коштой, бичиктерди алдынан бойлоры кычырарына таскайдылар. Кычырала, ондоп алгадый кичинек куучындар, улгерлер, чорчоктор ажыра балдар чумдемелдердин шуултезин билип аларга, геройлорыла таныжып, олордын јан – кылыгын ла эткен керектерин шууп корорго уренип јадылар. Балдар кееркем чумдемелдердин тилин, олорды кееркеткен эп – аргаларды баштап бир эмеш, онон теренжиде билип алат. Анайып балдардын чумдеп айдар аргазы табынча озуп, эстетический сезимдери байып, кееркем литератураны ла торол алтай тилин суури тынып јат.

Кычырары балдарга коллективте бойлорынын молјуларын чокымдап билип аларына, нокорлориле чындык колбулар тургузарына ла бойынын бойынын ийде – кучин билгир тузаланарына болужат; уренчиктердин тилин байыдат (тузаланып турган состорин коптодот, олорды јартайт, уредуде эрчимду тузаланарын тынидат) шуултени оосло эмезе бичип айдарына уредет, кычырарын элбедет, билгирлер ле ченемел аларынын тозолгозин белетейт. .

Баштапкы класста уренчиктер јаткан орооны, ада – энелеринин ижии, торол ар – буткен ле тындулар керегинде кичинек куучындар, улгерлер, кеп состор кычырат. Эске јаан эмес улгерлер уренет. Олор јыл туркунына ар – буткенде кандый солынтылар болуп турганын шинжулеп кородилер, экскурсияга јуредилер. Класстагы календарьда куннин аайын ла ар – буткендеги солынтыларды темдектеп јадылар.Кычырар туштa состорди чокым айдып, эрмектин учында унин јабызадарга, эрмектер ле состор ортодо керекту токтодулар эдерге, эрмекте эн ле учурлу состорди анылааарга уренип ле уредучинин јартаганын, кычырганын, куучындаганын угарга таскап јадылар.

Уредулу јылдын учы јаар 1 класстын уренчиктери бир минутка тексттен 15-20 сос кычырар учурлу. Кычырганы аайынча сурактарга каруу јандырарга, кычырганын уредучинин сурактарынын болужыла куучындаарга, текстке берилген јуруктын учурын јартаарга уренгилейт.

Улгер, чорчок, куучын дегениле таныжат. Балдардын јадын – јуруминин ченемелин тузаланып, оны элбедерге уредучи јаан улустын јурмин ле ижин, ар – буткеннин кубулып турганын улай ла ајарып, шиндеп јурерине ајару эдер.

Литературалык кычырыш тил аайынча программанын болуктериле, анайда ок оско до предметтерле колбулу болгонын кажы ла уредучи ундыбас учурлу. Уренчиктер бастыра уроктордо билгирлерин байыдып, таскамалын тыныдат. Литературалык кычырыштын урокторында уренчиктер алдынан бойлоры кычырган бичиктерден билип алганын, грамматиканын ла чын бичииринин урокторында улустын ижи ле ар – буткенди шинжулеп коргонин тузаланар аргалу.

Уредучи берилген јакылталарды будурерин пландаганы текши уреду эдилгелерди темиктирерине болужар:

Колбу тударынын (коммуникативный) текши уреду эдилгелер:
- бойынын санаа – шууултезин чыгара айдарын;
- уренчиктер бой – бойыла куучындажып билерин;
- кожо куучындажып турган кижини угуп билерин, оныла јоптожорин, бойынын санаа - шууултезин јомооринекычырарын (убеждать);
- башка – башка диалогтор тургузарын;
- блааш – тартышту куучында бойынын шууултезин будумјилеп билерин;
- оско улус санаа – шууултезин чыгара айтканын тоомјылу угарын;
- омо – јомо иштеерине, бир группада иштеп, чын шууултеге јединерин.

Бойын башкарынар (регулятивный) текши уреду эдилгелер;
- Курч айалга тургузып, јетпей турган билгирди эмезе јаны билгир ле алдында алганы келишпей турганын коруп, уренчиктерле кожо уроктын темазын чыгарарын, амадузын тургузарын;
- амадуга једер јолды , ол јолдо туштап турган уур – кучтерди одорин, курч суракгардын аайы – бажына чыгарын;
- уреду ижинин планын тургузарын;
- берилген коргузу ле ээжи аайынча эдилгелер будурерин;
- берилген амадуны јаантайын снаазында тударын;
- јастыразын таап, оны тузедерин;
- брйынын ижинин турултазын будерин, бутпей турганын корорин;
- бойына кураа ла јаан кижинин ишти баалаганын камаан јогынан (адекватно) ондооорын;

Јаны билгирлер алар (познавательный) текши уреду эдилгелер:
- јаны билгирлер аларына јилбиркедер, балдарла кожо бу јаны билгирлер неге керекту болорын,јурумде оныла канай тузаланарын шууп чыгарар;
- ижи эрчимду ,јайаан ла алдынан бойы эдеринин кеми бийик болорын;
- јетиру – информацияла иштеп билерин, башка – башка источниктерден јетируни канайда бедреп табарын;
- билип алганын ундыбас болорын;
- сананып билерине, логиказын темиктирерин теренжидер;
- уренчиктин аргаларын ачар јарамыкту айалгалар тозоорин;
- экулеп, омоло, алдынан бойы, проектле иштегенинин чындыйы ла турултазы бийик болорын.

Уренчиктин когус – корумиле, озумиле колбулу (личностный) текши уреду эдилгелер:
- бойынын ижи учун каруулу болорын;
- уредуге јакшы куун – тапту болорын;
- ижинин турултазын баалаганы объективный болорын.

Текши уреду эдилгелер уренип билерине экелет, онын учун кажы ла урокто кандый эп – аргалар, иштер ажыра уренчиктерди темиктирерин озолодо шуур учурлу. Уроктын

содерпжаниезин, уреду задачаларды будуретен эп – аргаларды, сумелерди, пландаган амадуга, туруптага канайда келетенин коргузер.

Урок-тын №	Одор куни	Уроктын темазы	Нени эдип билери, нени бил		
			Уренчиктин озумиле колбулу эдилгелер (личностный)	Бойын башкарынар эдилгелер (регулятивный)	Јаны билг эдилгелер (познавате
1		Эрмек. Эрмек состордон турат.	-- Бичиктен јурукла иштеринин эп – аргаларын билип алары; -- Башка – башка темдектердин анылузын ла тунейин ылгаштырып туп-шуулте чыгарары; -- Сурактарга кару берер; -- Бичиктен јурукла иштеринин эп – аргаларын билип алары	--Ооc ло бичиир куучын – эрмекти ылгаар; --Таныктар ла табыштарды ылгаар; -- эрмектерде состордu болиир; -- состордu уйелерге болиир; -- Унду табыштарды таныктарла темдектеер; -- Таныктар ла табыштарды ылгаар;	--Уредучи јакылтазы будурерге албаданар --Эрмекте ылгаары; -- Состорд болиири; -- Унду та таныктарл темдектеп
2		Состордu уйелерге болиир.			
3		Унду табыш. Уйе. Туйук табыш			
4		Унду а табыш ла Аа таныктар.			
5		Унду у табыш ла Уу таныктар.			
6		Туйук с, л табыш ла Сс, Лл таныктар.			
7		Унду о, ы табыш ла Оо, Ыы таныктар			
8		Туйук м, р табыш ла Мм, Рр таныктар.			
9		Туйук т, д табыш ла Дд, Тт таныктар.			
10		Туйук ш, к табыш ла Шш, КК таныктар.			
11		Туйук г, б табыш ла Гг, Бб таныктар.			
12		Туйук п табыш ла Пп таныктар.			
13		Туйук н, ң табыш ла Нн, ң таныктар.			
14		Туйук j, ч табыш ла Jj, Чч таныктар.			
15		Унду э, е табыш ла Ээ, Ее таныктар			
16		и, й табыш ла Ии, Йй таныктар			
17		Унду ө,ӱ табыш ла Ӱӱ, Өө таныктар.	--Башка – башка темдектердин анылузын ла тунейин ылгаштырып туп – щуулте чыгарары; -- Сурактарга кару берер; -- Бичиктен јурукла	--Таныктар ла табыштарды ылгаар; --Эрмектерде состордu болиир; -- Состордu уйелерге болиир; --Унду табыштарды	--Эрмекте ылгаары; -- Состорд болиири; -- Унду та таныктарл темдектеп
18		Туйук з, ж табыш ла Зз, Жж таныктар.			
19		йо, йу табыш ла Ёё, Юю таныктар			
20		йа табыш ла Яя таныктар. Ъ темдек			
21		Туйук в, ф табыш ла Вв, Фф таныктар.			
22		Туйук х, ц табыш ла Хх, Цц			

		таныктар.	иштеерининэп – аргаларын билип алары; -- Унду ле туйук табыштарды ылгаштырар; -- Эжерлу таныктарды ылгаар; -- Орус тилден кирген состордо бичилер таныктарды таныыр; --Танмалыкты билер; -- Куучынды кычырала кыскарта куучындап берер;	билер; -- Туйук табыштарды билер; --Туйук табыштарды унгур лк тунгак деп билер;	--Уредучи јакылтазы будурерге албаданар --Эрмекте ылгаары; -- Состор болиири;
23		Туйук щ табыш ла Щщ таныктар.			
24		М.В.Мундус – Эдоков. Тулку ле куртук.			
25		С.Сартакова. Чочконын кожоны. Л.Н Толстой. Бору ле тийиннин балазы			
26		П.Самык. Јалку киске ле омок чычкан.			
27		Ј.Кыдыев. Чейне ле чай олон.			
28		А.Ередеев. Коболок. Узун тил башка оролор.			
29		Ш.Шатинов. Јас. Т.Шинжин. Јааш, јааш.			
30		С.Суразаков. Кулун. Н.К.Воинков. Койонок.			
31		И.Сабашкин. Школго барганы.			
32		Г.И.чорос – Гуркин. Сымда ла айу.			
33		Л.В.Кокышев. Карычак			